Waldorfské lyceum Praha

Křejpského 1501/12a, Praha 4 – Opatov

Maturitní odborná práce 2014

Život Aloise Rašína a jeho rodiny v korespondenci z let 1915 - 1917

Autor: Jana Zonková

Vedoucí práce: PhDr. Tomáš Chvátal Ph.D.

OBSAH

Prohlášení 3

Poděkování 4

1. Úvod 5

2. JUDr. Alois Rašín, jeho život až do 1. světové války 6

2. 1. Rodina 6

2. 2. Alois Rašín a jeho osobnost 6

2. 3. Protirakouské aktivity 6

2. 4. Literární činnost 7

2. 5. Politická činnost 7

3. Život Rašína z korespondence z let 1915 - 1916 8

3. 1. První dny ve vazbě 8

3. 2. Leden 1917 16

3. 3. Dopis Karly Rašínové dětem 19

4. Rašínova amnestie a jeho činnost do roku 1918 21

4. 1. Rašínovi zásluhy za 1. republiky a konec jeho života 22

5. Závěr 23

6. Zdroje 23

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto práci samostatně vypracovala a uvedla veškeré použité prameny a literaturu.

Datum a podpis:

Souhlasím s předloženou podobou maturitní odborné práce.

Datum a podpis vedoucího:

Poděkování

Děkuji svému profesorovi, panu Tomáši Chvátalovi, za podporu, důvěru a pochopení v mé maturitní odborné práci. Dále pak bych chtěla poděkovat vážené PhDr. Šámalové, která mě k této práci přivedla a bez její vlídnosti by nevznikl jediný list, či řádka této práce, která mě tolik bavila.

1. Úvod

Tato práce vznikla naprosto samovolně a řekla bych, že téměř náhodou. Původně jsem si vybrala téma: Vytvoření krátkého životopisu u zajímavé osoby, jejíž život ještě není zpracován, zapojení historického kontextu.

V rámci vybraného tématu jsem se počala rozhlížet, po svém okolí. Chtěla jsem napsat o někom zajímavém, o někom, kdo by mě sám zaujal. Naskytlo se mi několik slibných možností, ale náhle jsem narazila na osobnost, která byla nejen poutavá, ale taky z poloviny splňovala má přání, zabývat se někým nejlépe z doby před komunistické. Byla to osobnost Dr. Přemysla Šámala. Měla jsem možnost seznámit se s ne zrovna lehkým životem tohoto velkého muže. A o to víc mě mrzí, že se o Dr. Šámalovi učí tak málo a s ostudou se musím přiznat, že ještě před rokem, jsem pořádně nevěděla, kdo onen pán vlastně je.

Pro dlouholetou známost naší rodiny s pí. Šámalovou a pro její nepřímou příbuznost s kancléřem Přemyslem Šámalem se mi dostalo materiálů a několika informací, které mě dále posunuly v mé další práci.

Díky setkání s pí. Šámalovou, která mě odkázala na archiv Národního muzea, mě nadchla představa bádání v korespondenci tak důležité osobnosti. I když jsem věděla, že životopis Dr. Šámala je zpracovaný, předložila jsem profesoru Tomáši Chvátalovi návrh na práci o zmíněném kancléři Šámalovi s vidinou práce v archivech Národního muzea. K mé velké radosti byl můj návrh schválen, a já se odhodlaně, s požehnáním p. Šámalové, vrhla na práci se starými listinami.

Není nutné zde dalekosáhle popisovat mé první zkušenosti s archiváliemi a hledáním informací. Stručně mohu říci, že to byla pro mě nejnáročnější práce, kterou jsem kdy psala. Bohužel fond Dr. Přemysla Šámala ještě není plně zpracovaný, čímž se značně omezili možnosti, na jakém základu bych mohla postavit svou práci. Bylo nutné vytýčit jednu událost, krátký úsek života, na který bych se mohla zaměřit a který bych zvládla zpracovat během té krátké doby, co jsme na maturitní odborné práce měli.

Mezi velice zajímavými dokumenty a zašifrovanými dopisy, jsem našla dopis Karly Rašínové, manželky Aloise Rašína. Tento dopis pro mě byl zásadním objevem a na jeho podkladu vznikla celá tato práce, která mi poskytla opravdu četné zkušenosti a doufám, že i přínosné pro mé další studie a zaměření.

2. JUDr. Alois Rašín, jeho život až do 1. světové války

(18. 11. 1867 – 18. 2. 1923)

Alois Rašín byl advokát a politik. Narodil se 18. 11. 1867 v Nechanicích, nedaleko Hradce Králové. Otec byl rolníkem a pekařským mistrem.

Studoval na středních školách v Novém Byškově, Broumově a v Hradci Králové, kde maturoval v roce 1886. Roku 1887 šel na Univerztiu Karlovu studovat medicínu a pak pokračoval ve studiu práv a v roce 1891 promoval. Následně praktikoval na zemském trestném soudu v Praze. V letech 1893 – 1894 byl říšským poslancem.
Roku 1900 založil vlastní advokátní kancelář v Žitné[1] ulici, kde taky se svou rodinou bydlel.

2. 1. Rodina

Alois Rašín se oženil s Karlou Jánskou z vlastenecké pražské rodiny. Měli spolu tři děti, Ladislava (1900), Ludmilu (1901) a Miroslava (1904).

2. 2. Alois Rašín a jeho osobnost

Alois Rašín byl velmi inteligentní a vzdělaný člověk. Všechny strasti snášel s hrdostí a důstojností. Byl to milující manžel a příkladný otec. S dětmi hráli společně hry a chodili na toulky přírodou.

Věřil ve svobodu, sílu člověka a hlavně v sílu našeho národa. Byl vlastencem, politikem a čestným člověkem.

2. 3. Protirakouské aktivity

Rašín byl aktivním členem a vůdčí osobností studentského hnutí a účastnil se sjezdu slovanského studentstva (1889). Byl starostou literárního a řečnického spolku „Slavie“ a účastnil se pokrokového hnutí mládeže (1893). Na základě těchto aktivit byl 6. 10. 1893 zatčen a 21. 2. 1894 byl odsouzen a zbaven akademické hodnosti v procesu s tzv. „Omladinou“. Vězněn byl na Borech v cele č. 248.

[1] Tehdy Žitná 256/II, dnes je to Žitná 10

2. 4. Literární činnost

Dále byl členem redakce „Časopis pokrokového studentstva“, přispíval do „Nových proudů“ a „Rozhledů“ – časopisy v oboru politiku a právní vědy. Založil družstvo pro časopis „Neodvislost“, který byl zastaven jen za výjimečného stavu hrabětem Tunem. Ve své literární činnosti nepřestal ani, když byl vězněn na Borech. Zde přeložil dílo Sila Varyho „Angličtí státníci“, J. Rae „Osmihodinová práce“, M. Lorenze „Marxovská sociální demokracie“ a napsal brožuru „České státní právo“, která mu byla následně zabavena.

2. 5. Politická činnost

Po propuštění z vězení aktivně pokračoval v pokrokovém hnutí, které se rozštěpilo na dva směry – radikálně pokrokový (s členy: Hajn, Čížek, Váhalík – přispívali do časopisu „Samostatnost“) a státosprávní (s členy: Rašín, Baxa, Sokol – příspěvky v týdeníku „Slovo“).

Ze státosprávního spolku vznikla samostatná strana státosprávní s orgánem „Radikální listy“. V této straně Rašín bojoval za české státní právo a národní požadavky.

Roku 1900 odchází ze státosprávní strany a zakládá nezávislý týdeník „Slovo“.

Roku 1905 bojoval za všeobecné volební právo. Byl přesvědčen o nutnosti vytvoření národní a vlivné strany a proto spolu s J. Preissem se zasazoval o reorganizaci mladočeské strany, kterou prosadili v únoru 1907 ve spolupráci s Kramářem. Následující měsíc téhož roku Rašín vstupuje do strany. Je členem výkonného výboru strany, a pomohl organizovat předvolební kampaň. Mladočeši se tak stali vedle agrární strany nejsilnější měšťanskou stranou. Řídili deník „Den“.

Roku 1910 Rašín s Kramářem získávají pro stranu „Národní listy“, tím Rašín fakticky řídí redakci NL.

Dále zdokonalil hospodářský program rady, pracoval ve finančním rozpočtovém výboru, branném výboru a ve výboru řešení otázek jazykových. Toto časové údobí Rašínovy (i Kramářovy) účasti ve „vysoké“ politice je nazýváno obdobím pozitvní politiky v rámci Rakouska. To jinými slovy znamená neradikálními postupy, pomalé přizpůsobování a připravování správy státu k osamostatnění nebo zrovnoprávnění Čech ve vztahu s Rakouskem.

3. Život Rašína z korespondence z let 1915 - 1916

V této kapitole vycházím především z korespondence Aloise Rašína a Karly Rašínové a to z období, kdy byl Rašín vězněn ve Vídni a následně pak v Möllersdorfu.

Když přišla 1. světová válka, vznikla tajná organizace domácího odboje zvaná česká Maffie. Jejími členy byli (mimo jiné) Edvard Beneš, Karel Kramář, Přemysl Šámal (který po jistou dobu celou organizaci řídil), a samozřejmě i Alois Rašín.
Při práci proti Rakousku se pracovně sblížil s předáky poltických stran a vznikla Národní rada, která také poskytovala finance pro zahraniční odboj. Pro svoji angažovanost v domácím odboji byla pak **dne 12. 7. 1915 zatčen vojenským soudem**. Následně byl vězněn ve Vídni, pro obvinění z vlastizrady a donašečství (špionáže).

Z následujících dopisů mohu říci, že mezi manžely Rašínovými byl velmi vřelý vztah. Z každého dopisu, který se mi dostal do rukou, byla cítit jejich láska, úcta a starost o toho druhého. Nevypátrala jsem sice, na základě čeho vzniklo jejich vzájemné a užívané oslovení, ale o to je to celé přitažlivější. Rašín svou ženu neoslovil jinak, než „Adičko“, a sám se podepisoval jako Věko (viz fotografie).

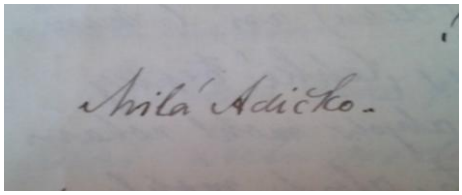

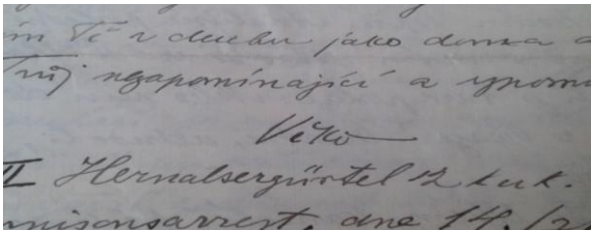

foto: Autor

3. 1. První dny ve vazbě

14. 7. 1915, Vídeň – 2 dny po jeho zatčení

„Milá Adičko.

Nevím, zdali Tě tento dopis zastihne, ale píšu do Prahy předpokládaje, že jsi tam. Buď úplně klidna a zůstaňte v Písku. Hoši snad nemusí ke skautům. Dlouhá psaní mi nepište. Pošlete mi každý den pohlednici s pozdravem a sdělením, jak se máte, krátce a čitelně. Já se mám poměrům přiměřeně. Moje požadavky nebyly nikdy veliké a dovedu snadno snášet jejich omezení. Potřeboval bych prozatím: polštář, prostěradla (na slamník a pod deku) asi 6 kuni, ručníky, ubrousky, lehké trepky, měkké, ale ne teplé, abych mohl nohám pohovět, ještě jedny šaty, abych mohl dáti tyto vyčistit,

kartáč na boty a na šaty, malé zrcádko. Žíněnky zatím nepotřebuji, spí se mi na slamníku dobře. Také černý a žlutý krém na boty.“

Rašín, aby uklidnil rodinu, nabádá svou ženu, aby zůstala s dětmi v Písku, kde rodina obvykle trávila léto. Podle seznamu věcí, o které si Rašín píše, můžeme soudit, že byla velká možnost nechat si vše poslat z domova. A to od základních potřeb hygienických až po krém na boty. Minimálně základní potřeby měl Rašín zajištěny. V porovnání třeba se soudobími věznicemi už na blízkém východě, můžu říci, že i ve vězení měl poměry dosti slušné.

Když vezmeme v potaz ostatní dopisy, ze struktury a obsahu dopisu tohoto, troufám si tvrdit, že tento dopis byl psán ve spěchu.

„Píši dnes také prof. Syllabai, co mám dělat. Dietu sice držím, ale je to při vídeňské kuchyni velmi těžké, je to samá zaprážka i při zeleninách. Diagnosa poslední byla trochu lepší. Ananlysu poslední moči dosud nemám, stav se u Dra Ammerlinga, zdali ji tam poslal. Nebo není dosud Hamzík v Praze? Ostatně, nebudeli, je také dobře.“

Alois Rašín držel přísnou dietu. Bohužel z materiálů není jasné, jaká byla Rašínova diagnosa, ale dost možná to mohl být diabetes. Každopádně dietu držel poctivě dál, i když během jeho pobytu ve vězení se podmínky zhoršovali a držení diety bylo těžší.

„V citech, moje zlato, se rozplývat nebudu. Čtou to jiní a je to naše a jen naše.

Líbám Tě v duchu jako doma a jsem Tvůj nezapomínající a vzpomínající

Věko“

Všechny dopisy posílány do věznice nebo z ní, byly pečlivě kontrolovány a popřípadě cenzurovány. V případě dopisů mezi Rašínem a jeho ženou jsem žádný cenzurovaný nenašla, jen z jedné zmínky pí. Rašínové se dozvídáme pouze o jednom, který byl vyhozen dříve, než ho stačila reklamovat. Z toho soudím, že byla možna jistá náhrada začerněných řádků.

18. 7. 1915 Vídeň

V tomto dopise je popsána Rašínova cela a její zařízení.

„Milá Adičko a milé děti.

Slíbil jsem Ti, že Ti trochu vypíšu své živobytí zde, abys neměla o mne obav. Je docela zbytečno se strachovat, to neříkám jen snad pro Tvoji útěchu, nýbrž z plného přesvědčení svého. O příčinách

zatčení a zde držení mluviti nemohu. Jsem v samovazební cele, kam mě svítí do 10té hodiny dop. sluníčko velmi příjemně, pak mám chládek, čili sedím v chládku, jak se prostonárodně říká. Cela má 7,65 m^2 a 27,92 m^3 obsahu. Děti mohou vypočítat jak je průměrně vysoká. Okno je sice 2 metry od podlahy, ale široké, pěkné, vzduchu dost. Spím při otevřeném okně Nábytku málo: malý dubový stolek přidělaný ke zdi, stolice dubová bez lenochu rovněž přidělaná, postel železná, na ní slamník, podhlavník, prostěradla a deka, nad postelí prkno na uložení šatů. V koutě klozet na vodu (splachovací), na něm jakýsi druh bedny na níž stojí moje vymoženost, umyvadlo, (jinak se nutno mýti na chodbě(, pak konev s vodou, plivátko, těleso ústředního topení. Na stropě elektrická lampa hořící celou noc. Ve dveřích zasklené kukátko stále otevřené.

Celkem všechny vymoženosti, které za 8 neděl Kramář zde vymohl, mám již hned od počátku. Jsem mu za to vděčen a mrzelo by mne, kdyby si měl myslet, že mám nějaká nadpráví.

Ráno snídám čaj a 2 vajíčka na měkko, v poledne čistou polévku s vajíčkem (dalo mnoho práce než pochopili, že nemohu jíst jejich závary), pak maso se zeleninou neb pečeni se zeleninou. Současně dostanu také večeři, poněvadž po 4té hodině se nic nedává, takže večeři mám studenou (vajíčka na tvrdo ement, sýrem; pečeni nějakou a pod.) Ve 4 hodiny neslazenou bílou kávu. Dietu držím přesně. Denně ¼ litru bílého vína s vodou. Kouřím 4 trabuka denně, ale včera např. vůbec nic. Spím výborně od 9 do 5. Na procházku chodím na večer, 1 hodinu.

Co dělám? Prvé dny jsem měl „zábavy" dost. Orientoval jsem se v novém bydlišti, 2krát jsem se stěhoval, přehlížel všecko, srovnával, na lidi kolem sebe se díval a trošku četl. S orientací nejsem dosud hotov. Je zde velmi přísný pořádek po vojensku, přísné prohlížení a dozírání. Na chodbách chodí stále voják, kouká do kukátek ve dveřích. Celý den i noc jsem zavřen na klíč. Úklid dělá mi jeden trestanec. Buď tedy klidná. Pečuji o svoji zdraví, jak se dá za těchto poměrů. Pamatuj, že každé zlo je k něčemu dobré. Pamatuj, co vypravuji vždy o tom, jak to bylo za mladých mých dob za prvého protivenství těžkého a rozhlédni se, kde jsou ti, kdež to tehdá nastrojili a jaké byli jejich konce strašné, že pro karieru zapomněli na svědomí. Děti, poslouchejte matinku na slovo, nehašteřte se, pomáhejte matince nésti těžký ten koš. Vaše povahy musí protivenství utvrdit a zlepšit. Vidíte před sebou život a celou jeho vážnost. Jste mladí, buďte veselí, hrajte si, těšte se z prázdnin, zápaste, chceteli, ale buďte vždycky gentlemani, nikdy podlí, záludní a sprostí. Budeteli takoví, můžete mne přijet navštívit."

Tento dopis, byl v mém bádání jedním z nejcennějších. Rašín popisuje velmi podrobně velikost a zařízení cely, řád věznice a stravování. Byl držen v poměrně prostorné samovazební cele.

K dispozici měl základní vybavení jako dubovou stolici a stůl. Měl i sociální zařízení s umyvadlem a slušnou stravu jako pečeni se zeleninou. Bohužel nemohu říci, jestli na tom byl průměrný vězeň stejně, ale podle Rašínových slov, která odkazují na hlavní zásluhy Dra. Kramáře usuzuji, že jisté věci byly vymožitelné, obzvláště byl – li jste říšskými poslanci. Dále popisuje řád věznice, stravování a přísný vojenský dozor.

„Čtu nyní Jiráskovo z Mých pamětí. Krásné. Budu zde také psáti a to dětství a jinošství svoje. Děvčata pozdravuj. Anně k desítiletému sloužení u nás gratuluji, dárek snad dostala. Tebe i děti líbá Tvůj

Věko“

Po celou dobu soudního procesu a zároveň času, stráveného v cele, si Rašín krátí čas především čtením knih. Měl v oblibě Jiráskova díla a další klasiky jako Dostojevského, Tolstého apod. Jindy trávil čas psaním dopisů a měl časté návštěvy. Navštěvovala ho nejen jeho žena s dětmi, ale i jeho kolegové a přátelé.

20. 7. 1915 Vídeň

Vězení umožňovalo pravděpodobně i lékařskou péči, bylo – li jí třeba. Alois Rašín zmiňuje návštěvu u lékaře a její výsledky. Na základě zlepšeného stavu mu lékař mírní dietu.

„Milá Adinko.

Zásylku zaslanou z Vídně jsem dostal a děkuji pěkně. Dnes jsem byl u lékaře. Dopadlo to dobře. Přísnou dietu nesmím dělat, jen mírnou. Ovšem Karlovarskou kúru nahraditi zde nelze, jak řekl. Je to karlovarný lékař, který věci výborně rozumí a nemusíš proto býti v obavách a jinak nemíti starosti. Děti velmi líbám a doufám, že jsou hodné. Máti děkuji za polštář. Jsem dobré mysli a Vy všichni, doufám, také. Budu psáti vždy málo, raději častěji. U Sylaby se zastav. Pozdrav domácím i děvčatům. Tebe vřele líbá

Tvůj Věko“

10. 8. 1915 Vídeň

Po necelém měsíci věznění se zhoršuje kvalita stravy, především vajec. Rašín má proto velké problémy s pokračováním v dietě. Zvažuje proto, zda-li má ještě cenu dbát na to co jí.

„Je to strašná svízel. Vajíčka, která jsem dosud snídal, nejsou k jídlu, každý den jsou nějaké

plesnivé, Grahamův chléb není možno dostat, suchary Karlovarské rovněž ne, a tak se rozmýšlím, nemámli toho držení diety vůbec nechat, ať to dopadne, jak chce. Když se však podívám na fotografii dětí, kterou jsem včera dostal a která je velmi pěkná, řeknu si přece ne, vždyť mám být pro koho živ a „jen ten smí si na skon naříkati, kdo hlucho kvetl bez ovoce přejde", a jsem zase klidný na kvadrát."

Nevzdává se hlavně díky rodině, ve které nalézá podporu.

6. 2. 1916 dopis od Karly Rašínové – manželka Aloise Rašína

Toto je vůbec první dopis,(v archivu Národního muzea) od jeho ženy, psaný Rašínovi do Vídně. Mohu tvrdit, že Karla Rašínová byla dobrá a chytrá žena. Odhodlaná a silná. Sama se za doby Rašínova věznění starala o celou domácnost a tři děti. V jejích dopisech nalézáme hlavně informace o sociálních a finančních poměrech té doby. Další dopisy od Karly Rašínové pochází až z počátku srpna téhož roku.

„Má naděje, že musí vše dobře skončit ještě více se upevňuje, vidím-li Tvůj klid. Na Tebe se již nesmírně těším, budu mít mnoho co Ti vypravovat. Včera večer jsem byla u Hanynků, kde mě Hanynenk podrobně líčil svoji návštěvu u Tebe, je neobyčejně spokojen Tvým vzezřením a hlavně Tvojí duševní svěžestí."

Doktor Šámal, kterého jsem zmiňovala výše, byl v této době vůdčí osobností Maffie a aktivně se zasazoval v politice. Byl oporou pro rodinu Rašínových.

„Pro dra. Šámala nemám dost vděčnosti a uznání, je to opravdu vzácný, šlechetný člověk. Vytýká mě neustále, že se málo na něho obracím, mám jím kdykoliv budu potřebuji jím disponovati. Já nechci nadužívat jeho veliké dobroty, vím, jak je přetížen prací."

V dalších dopisech, už Rašín nepíše nic zásadního až do vynesení rozsudku vídeňského soudu.

Dne 3. 6. 1916 je Rašín za vlastizradu a vyzvědačství **odsouzen k trestu smrti** spolu s K. Kramářem.

Rašín je po odsouzení přestěhován do společné cely s Červinkou a Zamazalem, kde setrvá až do ledna následujícího roku. Rašín snáší rozsudek velmi statečně a důstojně. Zachovává si klid a naději, stejně tak jako jeho žena.

7. 6. 1916 – 4 dny po odsouzení k trestu smrti

„Včera nemohl jsem Ti psáti, poněvadž jsme se stěhovali do společné cely. Máme celu 257, se 2 velkými okny v 1. poschodí a jsme tři (s Červinkou a Zamazalem). Dr. Kramář zůstal v samovazbě. Následkem toho rozřešení jsou také jinak procházky. Jsou ráno od h 7r. s poddůstojníky a zůstanu do 8 hodin se samovazbou, odpoledne hodinu s poddůstojníky, takže se poradím s lékařem, nemohlli bych dělat karlovarskou kúru aspoň malou, ovšem půjdeli to s dietou.

Očekávám, že budeme zde moci klidně pracovat, a rozmanitě a že se sneseme a vyhovíme si.“

„Nenamáhal jsem se nějak oddálit přeložení do společné cely, poněvadž v samovazbě by to bylo skutečně na „výpověď“, každou chvíli by to mohlo spadnout a taková nejistota je horší než cokoliv jiného.

Jizba, v níž jsme, má 28 m^2 čili asi 6 m hloubky a přes 4½m šířky, takže si můžeš učiniti představu o velikosti její. Jinak zůstalo vše při starém, Nyní hledíme trochu si to vyzdobit pohlednicemi apod., pokud to lze udělat podle zásady Schmücke dein Neim.

Doufám že´s se dostala dobře domů a nabyla vše v pořádku. Miťovi řekni, že Pokromu může čísti.

Rozmyslil jsem si věci takto: přivez mi staré šaty (ony šedivé, které jsem zde loni, ovšem upravené) ne ty novější. Je škoda sem čehokoli lepšího. Zimní věci dám zde vyklepat a nechám si je zde, takže bych Ti při návštěvě dal jen černé šaty a snad modré zimní, jestliže se nerozhodnu také je zde nechat a dáti si je zde do pořádku. Dal bych Ti tak jen prádlo nějaké zpět, abyste je mohli v létě vybílit, aby docela nebylo zničeno zdejšími prádelnami. Co se týče knih potřeboval bych druhé dva díly „Řeky“, Tolstého Annu Kareninu, paní Kunětické spisy, Puškinova Eugena Oněgina v originále. Mohla by´s, aby´s toho neměla mnoho, poslat to poštou Penížkovi, aby to dal pro mne k soudu. Musilo by se to ovšem s ním telefonicky vyjednat, aby to nenechal ležet.

Jinak čtu Quo vadis, ale jsem příliš málo křesťansky naladěn, aby to vyvolávalo na mne nějaký hlubší dojem. Zdá se mně, že těch 2000 let uplynulo bez jakéhokoli skutečného zušlechtění, pravého zušlechtění srdcí a že je to stejné jako r. 33. A tak mně příliš málo připadá celý román životný.

Jsem svrchovaně klidný, klidnější, než kdy dříve a prosím jen, aby´s také Ty byla úplně klidná. Vím, že´s silná duševně a nikomu na světě nepodaří se zlomiti Tebe, ani mne, jestliže oba my s důvěrou a s láskou spolu třeba od sebe vzdáleni žijeme.

Děti líbám a očekávám od nich, že porostou ve vážné, svých povinností dbalé lidi, že v nich bude moci tatíček viděti svoji budoucnost. Nechť jsou klidny, neboť děti jsou největší odměnou za dobro, největším trestem za zlo, v dětech svých najde každý odměnu a pomstu za svoje skutky, velký nebo malí, mocní nebo slabý. Co všechno je platno tzv. štěští, když byly by děti nezvedeny neb opovrhovali rodiči pro jejich skutky. Ne nadarmo lidová moudrost česká jako největší trest prohlašuje, že člověk zlý na dětech shledá se s odměnou. Já od svých dětí doufám, že jen dobru budou sloužit a radosti mi připraví pro všechnu budoucnost.“

10. 8. 1916 Písek

Jak jsem již psala, rodina Rašínových pobývala přes letní prázdniny v Písku. Od dob Rašínova zatčení, jezdila Rašínová s dětmi a s děvečkou Annou do Písku sama.

„Máme nyní nový sport, chodíme totiž „ lovit“ baby na silnici, když nesou máslo, neb vejce do trhu.. Je zde totiž ohromný nedostatek másla a vajec. Rozkřiklo se, že si nebude smět nikdo bez povolení udělat zabíjačku a lidé tedy schrání máslo obávajíce se, že nebudou mít máslo. V neděli podařilo se mi ulovit babu s jedním kilem másla, ale musela jsem při tom koupit párek holubů za 3, 40 K!! Dnes „ulovila“ Anna vejce, zítra jedeme všichni na „čekanou“. Píši Ti jen, abys viděl, jak v našich bohatých Čechách to vypadá!“

15. 8. 1916 Písek

Nákladná válka se promítá do domácností obyčejných lidí a ceny surovin stoupají. Také proto pí. Rašínová se rozhodla poslat posluhovačku Annu do Prahy dříve, již 28. srpna, aby uklidila v jejich pražském bytě, ještě než přijede Rašínová s dětmi.

„ Jsem také ráda, že mi ubude jeden jedlík, při nynějších drahotních poměrech dělá to velice mnoho. Píši si teď zvláště, co utratím za omastek, je to obrovská suma. Za měsíc červenec to bylo 189, 22 K, z toho připadlo na převaření jen 4 kg. ...“

Kilo másla tehdy stálo 10 Kč – bohužel jsem nenalezla průměrnou cenu másla za dob předválečných. Tehdy měla stokoruna mnohem vyšší hodnotu, než má dnes. Žádanější suroviny jako sádlo, nebyly v té době k sehnání vůbec.

„...za celý měsíc jsme neměli ani gram sádla, to zde vůbec není ke koupi.“

Dne 17. 8. 1916 navštěvuje Karla Rašínová manžela ve Vídni.

22. 8. 1916 Písek

V dalším dopise popisuje Karla Rašínová i poměry jejích přátel a rodiny. Vyjadřuje strach z nadcházející zimy. Též konstatuje rozmáhání tuberkulózy.

„Hedva mě dnes píše. Stěžuje si, že nemohou v Černošicích ničeho koupit, ani vajec, ani máslo, ráda by si přijela něco nakoupit sem, a my chudáci zde sami nic nemáme. Mám opravdový strach v zimě před nedostatkem. Nejvíce mě jde přirozeně o děti. Tuberkulóza, dle řečí lékařů, řádí hrozně."

24. 8. téhož roku Písek

V této době dochází ke stále nepravidelnějším poštovním zásilkám. Některé mají až týdenní prodlevu.
V tisku se objevuje první zmínka o zbavení mandátu Rašína a pravděpodobně i Kramáře. Karla Rašínová je zmatena, protože oficiálně taková zpráva nebyla jí a v té době snad ani Rašínovi sdělena.

„Dnes jsem četla v Nár. L., že „Neues Wiener Journal" oznamuje, že od posledního zasedání poslanecké sněmovny uprázdnilo se 35 mandátů, jednak úmrtím, jednak složením mandátů, aneb soudním zbavením mandátů. Ke statistice o uprázdněných mandátech v poslanecké sněmovně, že sděluje vídeňský „Deutsches Volksblatt", kdo umřel a kdo byl zbaven soudně mandátů, všechny je vyjmenovává, mezi nimi také Vás."
„Já jsem sice laik, ale myslím si, že horlivost vídeňských listů je trochu upřílišněna, vždyť přece rozsudek není v moci práva? Což když Vás druhá instance uzná nevinnými? To zas těch mandátů nabudete? Právě tak jako Jste dosud doktory, Jste dosud poslanci."

Rašín byl skutečně poslaneckého mandátu soudně zbaven a později mu byl odejmut i doktorát. I po roznesení rozsudku si uchovávají Rašínovi naději. Doufají v brzký konec velké války.

28. 8. téhož roku Písek

Zhoršuje se situace ohledně nedostupnosti surovin a ceny stále stoupají. Má to citelný dopad na sociální poměry ve společnosti. Vztahy mezi měšťany a venkovany jsou stále vypjatější.

„Nemáš ponětí, jak roste nenávist mezi měšťanským a venkovským obyvatelstvem. Venkované vidí, že jsme nyní úplně na ně odkázáni a dávají nám to velmi hrubě na jevo. Je to nedostatek jemnocitu nevzdělance. Poznámky jako: „ať ta městská pakáž pojde", patří k těm nejmírnějším. A což pro stát má obyvatelstvo menší cenu než venkovské, že zůstává tak úplně bez ochrany vydáno úplně nenasytnosti hamižných venkovanů na pospas? To, co se prodává pod jménem mléko je prostě skandál. Litr této zeleno – modré tekutiny stojí zde 24 Kr!, přinesou to již nakyslé, svařit se to již nemůže, bůhví kolikrát již sbírané. Jeden den stojí vejce 22 h, druhý již 26 haléřů, proč?, máslo není vůbec k dostání, pro to si musíme chodit 3 hodiny cesty a včera se dokonce jedna ženská nestyděla chtít za 1kg 16 korun!!!"
„Mouku máme jen ztuchlou kukuřičnou, brambory nejsou, chléb prabídný, mléko mizerné, vejce drahé, tuk žádný, to jsou opravdu počátky nedostatku. Jsem opravdu někdy zoufalá a bojím se o zdraví dětí. Jedinou věc teď máme to jsou houby, které opět začaly růst, vyšla jsem si včera odpoledne jen s Mílou na procházku a našli jsme jich 72, samé krásné hřiby a 14 žampionů."

Zde Rašínová také poprvé zmiňuje své obavy o Rašínův zdravotní stav.

„Prosím Tě Věkoušku, zvaž se, nedokážeš si představit, jak mě Tvoje vzezření znepokojilo, stále na to myslím a jsem plná starostí. Šetři se prosím Tě, jak jen možno."

3. 2. Leden 1917

Celý tento měsíc, je pro mě poněkud zmatený a to hlavně pro nedostatek informací. Z dopisů lze vyrozumět, že se jedná o změnu v rozsudku, dále se píše o jakémsi převozu, ale není známo kam, ani kolikrát se Rašín vůbec stěhoval. Navíc zásilky dopisů se zpožďují a jejich odesílání je velmi nepravidelné.
Přesné informace o pobytu nebo o zdravotním stavu Rašína jsou k nalezení až z dopisů z února téhož roku. Z nich se dozvídáme, že Rašín byl v Möllersdorfu až 10. února.

Rašínová je s dětmi zpátky v Praze. Surovin ubývá a zvyšuje se jejich cena. Jsou omezeny dávky surovin na týden na osobu.

4. 1. 1917 Praha

„Mám teď hrozné potíže s nasycením dětí, přijely hladové, jedí jako vlci. Brambory dostáváme nyní jen 1½ kg na osobu týdně a musí se k tomu koupit 1kg tuřínu na osobu týdně. Není to ale vlastně

tuřín, nýbrž nějaká řepa. Lidé to nechtějí kupovat, poněvadž k tomu nemají ani cukr ani máslo. Mouku dostáváme tak hanebnou, že z ní nejde nic dělat, říká se jí ječná, ale je prý z bobů, do čeho se dá, vše se zkazí, chléb není skoro k jídlu. Kávy je málo, mléka málo, nám teď nosí z Dušník, včera nám přinesli 2½ litr, takže mohly mít děti po dlouhém čase zase jednou kakao k svačině.“

8. 1. 1917 Praha

Píše se zde o změně rozsudku, která zahrnuje stěhování Rašína, není uvedeno kam.
„Prádlo myslím, bylo by dobře doplnit, až bude definitivně stanoveno, kde budeš „bydlet“, čím víc věcí bys měl, tím větší obtíže bys měl při stěhování.“
„Dr. Tobolka chtěl při své návštěvě mluvit také s Tebou, ale auditor mající službu prý nechal předvést jen Kramáře a nechal je mluvit jen deset minut.“

11. 1. 1917 Praha

V lednu téhož roku, byla ve školách zakázána Jiráskova díla, a to spisy z dob husitských a Temno. Zde se opět projevuje snaha rakouské vlády ochromit český národ. Protože neznalost je jedna z největších slabostí člověka ve světě a to platí přinejmenším od dob starověku.

„Bude Tě jistě zajímat, že v poslední době zakázala zemská školní rada Jiráskovy spisy z doby husitské a Temno ve školních knihovnách. Marně se ptáme proč? Je možno vymýtit celou slavnou husitskou periodu z dějin, či nesmí naše děti znát historii našeho národa?“
„Bude – li se škola se reformovat tak jako se to děje nyní, bude se lid ohlupovat a ne vzdělávat. Nesmí – li děti ve volných chvílích číst o dobách husitských, nebude se jim smět o nich také asi přednášet. Budeme tedy doma učit děti dějepisu sami! Musela jsem Ti to napsat, poněvadž vím, jak právě čtení Jiráskových děl Ti mnoho dlouhou chvíli ve vazbě ukrátilo a jak vysoko ho ceníš.“

19. 1. 1917 Praha

Karla Rašínová projevuje své obavy o Rašínovo zdraví. Též zde zmiňuje i zabavení majetku pražskému Sokolu a to z neznámých příčin. Je známo, že cenzura novin za války byla opravdu hojná. Lidé tak často neměli úplné informace o událostech, o kterých věděli, že se dějí, nebo se k lidem často nedoneslo vůbec nic.

„Nemohu se stále zbavit neklidu, pokud se týče Tvoje zdraví. Proč vypadá Dr. Kramář a Červinka tak znamenitě a proč Ty ne? Jistě toho musí být nějaká příčina. Prosím Tě, moje nejdražší zlato,

pečuj, pokud možná, o své zdraví, to je náš nejdrahocennější statek a jaká byla by bez něho budoucnost?“
„Zapomněla jsem Ti také sdělit pražskou novinu, že Sokolu pražskému bylo zabaveno jmění, proč, nevím.“
„Bohužel, že nyní nemohu se tak často těšit na Tvůj dopis, ale prosím Tě, Věkouši, vymoz si totéž, co má Dr. Kramář, abys mohl psát aspoň jednou za týden.“

Z dopisů je zřejmé, že již byla zavedena jistá omezení, jako například omezení v odesílání dopisů z věznice, kvůli kterému nabádá Rašínová svého manžela o prosazení si výjimky ohledně jeho korespondence.

22. 1. 1917 Praha

První věta se vztahuje k již zmíněné změně rozsudku. Je z ní patrno, že se jedná o zabydlování se na v nové cele.

„Knihy Ti teď, když si nepřeješ, nepřivezu žádné, až budeš definitivně usazen.“
„Dnes zde neobyčejně silně mrzne, je 13°stupňů mrazu, dětem ve školách skoro netopí, musely sedět v zemníkách, bezpochyby se vezme školám, uhlí, pekaři prý nemají, dá se tedy jim.“
„Obáváme se ale, aby nás nepostihla veliká pohroma – je prý totiž ohrožena i vodárna nedostatkem uhlí, takže by se mohlo stát, že by najednou nebyla voda. V novinách se neustále vyzývá k šetrnosti, aby stroje byly pokud možno málo namáhány. To by byla Katastrofa! Plynárna i elektrárna takřka denně vyzývají k šetrnosti, všechny tyto podniky již dávno berou ze své tzv. „železné zásoby“. Svítit ve školách se vůbec nesmí, rozsvítit je zakázáno pod pokutou 100,- K[2] a vyloučení z ústavu. Jak je možno, že došlo k takové kalamitě?“

Nastává tuhá zima, zároveň s rozpoutanou válkou dochází k počáteční nouzi obyvatelstva. Dochází uhlí, které je hlavním palivem pro celé město včetně elektrárny a vodárny. Nedostatku se podřizuje celá společnost a zavádějí se opatření jako zákaz svícení ve školách a omezování školní docházky ve prospěch pekáren.

[2] Sto korun byla tehdy úplně jiná částka než dnes, když to porovnáme s tehdejšími cenami potravin, pak to byla opravdu drahá pokuta.

1. 2. 1917 Praha

Zásob uhlí ubývá a omezení se začínají vztahovat i na veřejnou dopravu.

„Lidka má čtyři dny prázdnin následkem nedostatku uhlí a příští týden ob den vyučování, uhlí se bere pro pekárny. Elektrika bude pravděpodobně jezdit jen 2 hod. odp. a 2 hod. dop.“

Karla Rašínová neztrácela naději ani v nejtěžších chvílích a svého muže nepřestala podporovat a navštěvovat.

„Buď zdráv, moje zlato, buď hodně klidný a těš se nadějí jako já, že vše šťastně přestojíme.
Líbá Tě vřele vždy jen Tvá
Ada.“

Od 22. ledna 1917 nemá p. Rašínová o manželovi žádných zpráv až do 1. února téhož roku. Na to Karla Rašínová odjíždí do Vídně a posílá do Prahy dětem dopis, ve kterém popisuje otřesný stav svého manžela.

3. 3. Dopis Karly Rašínové dětem

Na tomto, pro mě zásadním, dopise jsem postavila celou svojí maturitní odbornou práci. Objevila jsem ho při bádání ve fondu Dr. Přemysla Šámala, který byl významným spojencem a přítelem rodiny.

Informace v tomto dopisu popisují bídné podmínky Rašínova věznění

16. 2. 1917 Möllersdorf[3]

Karla Rašínová píše svým dětem z Möllersdorfu, kam byl Rašín převezen 10. února. Rašín je v cele spolu s Kramářem. Oba umírají hlady. Veškeré osobní věci jim zabavili. Rašínová doufá v nápravu a obrací se proto na rodinného přítele a známé v Praze, kteří by jí mohli popřípadě pomoci.

„Doufám, že jste dostali zprávu, že nepřijedu.
Jak dlouho se zde zdržím, nevím. S tatíčkem se nakládá velice špatně, s drem. Kramářem též. Jsou

[3] Möllersdorf leží zhruba 24 km jižně od Vídně

ve společné cele, ale umírají hlady, není jim dovoleno z domova ničeho dát, k jídlu dostanou jen zapáchající řípu, kterou, jak pozří, ihned zvrátí. Tatíček se slabostí potácel. Vše jim vzali i hodinky i prsteny, musí mýt podlahu, knihy nedostanou, jaké by chtěli, psací náčiní jim vzali. Je to děsné, jsem celá zoufalá. Telefonovala jsem do Prahy, aby okamžitě někdo přijel, zítra ráno přijede Dr. Koerner. Máme slíbeno, že se stane nějaká náprava. S tatečkem[4] jsem směla mluvit jen jednou a sice je ¼ hodiny. Ten náš drahý, zlatý tateček slzel, když mi líčil, jak mu snubní prsten brali. Ráda bych zde vyčkala nějakého rozhodnutí, abych eventuelně mohla pak jít ještě jednou k tatíčkovi. Pozdravujte babičku a bude-li se někdo ptát, proč jsem nepřijela, řekněte. Děti, buďte hodné a jděte do školy, kdy Vám ve škole bylo řečeno, že máte přijíti, na noviny nespoléhejte. Pan rada Penížek Vás pozdravuje. Láďa může zajít k Dru. Tobolkovi a ptát se, co je nového, ať mu řekne, co jsem psala, také ať to řekne Dru. Šámalovi, ale ne telefonicky.

Líbá Vás Vaše mamička.“

Mezi daty 22. a 26. února dochází Rašínův první dopis z Möllersdorfu.

Z těchto dopisů, už se nám dostává přesnějších informací. Bohužel, není nikde napsáno, jakých náprav bylo učiněno a pokud byly vůbec nějaké učiněny, ohledně věcí Rašína a Kramáře v Möllersdorfu. Mohu hádat, že jim bylo dovoleno psát jednou týdně a z následujících dopisů usuzuji, že jim bylo opět dovoleno přebírat zásilky z domova.

22. 2. 1917 Praha

„Můj nejdražší Věkoušku!
Včera přijela jsem šťastně domů, děti mne již netrpělivě a s toužeností očekávaly na nádraží. V Praze způsobila zpráva o tom jak se Vám špatně daří ohromné vzrušení.“

Rašínová zmiňuje, jakou reakci vyvolaly poslední zprávy z Möllersdorfu v Praze. Rodina dělá pro zavřeného Rašína, co dá a pamatují i na Dra. Kramáře.

„Pošlu Ti špek, uzené maso, čočku, cukr, pár kostek do polévek, trochu strouhanky, seženu,-li dobrá jablka na kompot, citrony pro p. dra. Kramáře, trochu kakaa. Věkoušku, prosím Tě, jez hodně, budeš-li mít málo, napiš, nic nešetři, všechno Ti pošlu s radostí velikou. Usnesli jsme se s dětmi, že se musíš v pravém slova smyslu teď přejídat, abys dohonil, cos ztratil. Věkouši, nedáme se žádný

[4] Tateček je stará forma zdrobněliny toho slova, podobně jako mamička

z nás ohnout, nenechme se také zlomit.“

16. 3. Praha

Tento úryvek dokazuje mé tvrzení, že Rašínovi bylo dovoleno psát jednou týdně, zároveň vidíme, že v dopisech i tak nastává pomlka.

„Můj nejdražší Věkoušku,
Jsme již týden doma, ale zpráv nemám od Tebe žádných, tak se mi zdá, že je to trochu Tvojí vinou, že mě asi málo píšeš! Jsi V Möllersdorfu od 10. února a za tu celou dobu mám dva dopisy(!!), ačkoliv psát můžeš jednou týdně.“

29. 3. Praha

Stagnování některých dopisů, bylo zaviněno především rakouskými úřady. Nepravidelnost zásilek se zvětšuje, a proto Rašínová usuzuje, že je zbytečné trvat na pravidelném dopisování.

„Můj nejdražší Věkoušku!
Denně čekala jsem netrpělivě Tvůj dopis, o kterém jsi mi již při návštěvě říkal., žes ho odeslal. Došel dnes 29. března., to je pak úplně zbytečné si dopisovat, dostanu-li dopis za 10 dní, dáván na poštu byl teprve 27. t. m. Za čtrnáct dní jezdím, takže, takže Tvůj dopis dostanu až se zase chystám na příští návštěvu.“
„Při tomto způsobu dopisování je také zbytečné psaní rekomandovat, škoda peněz.“

Po několika měsících se intervaly mezi dopisy opět zmenšují a jsou tak pravidelnější. Pokračují až do srpna roku 1917.

4. Rašínova amnestie a jeho činnost do roku 1918

V této kapitole už nestavím na korespondenci Rašínových, nýbrž na dalších zdrojích v archivu.

V listopadu 1916 zemřel císař Josef František I. a jeho nástupce – císař Karel I. změnil rozsudek smrti na 10 let těžkého žaláře v Möllersdorfu. Následně pak **11. června 1917** byli Alois Rašín a Karel Kramář amnestováni. Alois Rašín byl opět promován dne 22. září 1917 – jeho promoční řeč musela být předem schválena rakouskými úřady.

Nedlouho po jeho návratu do Čech se opět aktivně angažoval v Maffii. Dále se stal členem strany

státosprávní (později strana národní), kde se rychle stal vůdčí osobností.

Ještě během roku 1918, těsně před koncem války, se několik českých politických stran přidalo do Národního výboru[5], kde se stal členem předsednictva.

Alois Rašín se zároveň zasadil i o osamostatnění Československa. Je autorem prvního zákona vyhlašující samostatnost ČSR a sepsal návrh na Manifest k národu. A dne28. října 1918 Národní výbor vyhlásil vznik samostatného státu Československa

4. 1. Rašínovi zásluhy za 1. republiky a konec jeho života

Po válce a vzniku ČSR byl Rašín jmenován 1. ministrem financí ČSR. Ve své funkci se zasloužil o odluku a osamostatnění naší měny od měny Rakouska – Uherska[6], organizoval ministerstvo financí pro správu měny a zřídil bankovní úřad. Též zřídil státní úvěr v půjčce NS, pracoval na 1. státním rozpočtu a zavedl daň z uhlí a z obratu.

Roku 1920 byl zvolen poslancem. Následně ČND[7] prohrála volby, Rašín tak ztratil křeslo ministra financí a nezdařilo se tak nastolit kurs radikální deflační politiky.Tehdejší ministr financí K. Engliš měnu pouze stabilizoval.

Následovala vláda J. Černého. Rašín se stal členem pětky[8] a zesílil tak jeho vliv.

A. Novák, který byl ministrem financí po Englišovi, byl Rašínovým blízkým spolupracovníkem. Za Rašínovi podpory zavedl (na základě předpokladu zvýšení hodnoty koruny) rázná úsporná opatření, tak se podařilo zastavit inflaci.

Dne 7. 10. 1922 se Rašín stává po druhé ministrem financí. Zavádí měnovou reformu (velkou deflační operaci) a československá měna je zhodnocena. To zapříčinilo prudký vzestup koruny a zmenšuje se tak konkurence schopnost československého zboží. Snižuje se export, snižují

---

[5] Národní výbor – orgán, pro přípravu politického převratu – vzniku samostatného státu a sepsání základních zákonů, tentýž orgán vyhlásil 28. 10. 1918

[6] Odluka měny – Rašín vydal příkaz uzavřít hranice a veškeré oběživo na hranicích a na území ČSR bylo okolkováno československou celní policií.

[7] česká strana národně demokratická

[8] Pětka – předsedové pěti nejsilnějších stran, za politické krize, ovládali politiku přes své stoupence ve vládě. Řídili státní politiku vedle své vlastní vlády.

se mzdy a podpory v nezaměstnanosti. Nastává politický a hospodářský boj. Rašín uzavírá dohodu s hospodáři a stabilizuje se měna na 16 centimů.

Dne 5. 1. 1923 byl spáchán atentát na Aloise Rašína v Žitné ulici před jeho vlastním domem. Na následky poranění umírá 18. února téhož roku.

5. Závěr

Pomocí této práce jsem zjistila a naučila mnoho věcí. Zjistila jsem, že snažit se zmapovat i jen necelé tři roky lidského života je velmi náročné. Protože lidský život se skládá z milionů detailů, které zahrnují ještě více informací a to nemluvím o nespočtu osob, o kterých bych musela psát, aby tento náhled do Rašínova života byl úplný.

Jak jsem již psala, mnoho jsem se naučila. Poslední půlrok jsem vytahovala střípky informací z fondu Aloise Rašína a pomalu je lepila dohromady. Naučila jsem se na tom, vyhledat co je podstatné, držet notný odstup od jednotlivých faktů, najít si mezi nimi souvislosti a dát dohromady srozumitelný celek. To poslední bylo vůbec nejtěžší, protože v archivech není vše dochováno a mnoho věcí si musíte vyvodit z nepatrných náznaků sami.

Tato práce je jen syrový a nedokonalý nástin Rašínova života v necelých třech letech. Pokud bych chtěla proniknout hlouběji, pracovala bych na práci ještě další roky. Rašínův život bych musela rozdělit na několik okruhů a v každém tom okruhu zvlášť, bych musela probádat životy jeho rodiny, přátel, kolegů a všech ostatních, se kterými se Alois Rašín znal. A to všechno by bylo jen malou setinou z celého života.

Musím ještě říci, že manželé Rašínovi byli skvělými osobnostmi a dobrými lidmi. Věděli, co je to čest a důstojnost, milovali své děti a byli jim dobrými rodiči. Tato práce a vše s ní spojené se pro mě staly srdeční záležitostí a přes všechny překážky a chvíle, kdy jsem chtěla všechno vzdát, jsem nesmírně ráda, že jsem měla možnost toto téma zpracovat.

6. Zdroje

Archiv Národního muzea v Praze

Inventář Maffie

Inventář Přemysla Šámala, fond Přemysla Šámala NAD 333 – k. č. 4, položka 178

Inventář Aloise Rašína NAD 298 – k. č. 1, k.č. 2, položka č. 69, k. č. 22, položka 1129